

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ

Το κόμμα, τα κόμματα και η ευθανασία

«**Δεν έχουμε** να κερδίσουμε πολλά από την ερώτηση: πόσα χιλιόμετρα μακριά από τη γη είναι το φεγγάρι ή ποια η συνταγή για να παρασκευάσουμε υδρολωρικό οξύ. **Γνωρίζουμε** οριστικά τις απαντήσεις σε τέτοια ερωτήματα και ο οριστικός χαρακτήρας αυτής της γνώσης φανερόναι πόσο ανούσια και τελικά πόσο ασήμαντη ήταν η αρχική μας ερώτηση. Αντίθετα, ό,τι αξίζει να ερωτηθεί είναι κυριολεκτικά ανεξάντλητο. Δεν υπάρχουν τελικές απαντήσεις, οριστικές, στο ερώτημα για το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης ή για το νόημα μιας σονάτας του Μότσαρτ ή για τη σύγκρουση της ατομικής συνείδησης με τους κοινωνικούς εξαναγκασμούς. Ο,τι είναι άξιο να ερωτηθεί καταξιώνει το ερώτημα και αυτών που το θέτει, αναδεικνύει τη διαδικασία της ερώτησης και της απόκρισης σε συνεκτικό αναενοούμενο διάλογο, σαν μουσική αντίστιξη. Ακόμη και αν δεν μπορεί να υπάρχει τέλος στο να ρωτάς για τη κείρα και μόνο το να θέλεις ερωτήματα δεν είναι άσκοπο. Αυτή η περιπλάνηση, λέει ο Χάιντγκερ, το μακρύ ταξίδι προς ό,τι αξίζει να το ρωτάς, δεν είναι περιπέτεια είναι παλιννόστυπη. Ο άνθρωπος είναι επιστρέφει, με το κεφάλι ψηλά, οίκαδε στο αναπάντητο».

Το κείμενο είναι του George Steiner, απόσπασμα από το βιβλίο του «Χάιντγκερ», που πρόσφατα εκ-

δόθηκε και στα ελληνικά (από τις Εκδόσεις Πατάκη). Κατέφυγα σε αυτό, όταν διάβασα ένα θαυμάσιο κομμάτι του Αντώνη Καραγιάννη, στην «Καθημερινή» (11-2-2009) για την Ευθανασία. Έγραφε ο Καραγιάννης: «Τα να δεχθεί κανείς την ευθανασία απαιτείται μια θεμελιώδης παραδοχή που δεν είναι εύκολη: ότι έρχεται από το Πουθενά και οδεύει προς το Τίποτα. Χωρίς αυτήν την παραδοχή η ζωή δεν του ανήκει, ανήκει σε άλλον. Εκεί την ευθύνη να τη διαχειριστεί, αλλά δεν έχει το δικαίωμα να ορίσει την αρχή και το τέλος της».

Προτού προχωρήσω στη συσχέτιση των δύο κειμένων, θα μου συχωρέσει ο αναγνώστης μια παρένθεση: Από τις τυραννίες που μας επιβάλλει ο εκραυγισμός του πολιτικού συστήματος στη σημερινή Ελλάδα είναι η αναπόφευκτη συνεχής ενασχόλησή μας μαζί του. Δεν υπάρχει περίπτωση να καταπαύσουμε με τα ουσιώδη της ζωής (το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης ή το νόημα μιας σονάτας του Μότσαρτ) όταν οι πολιτικοί λιοτρεύουν το μεροκάματο μας, ασεργάζονται στο σχολείο των παιδιών μας, μας στέρνουν την ανθρώπινη μαχηριότητα στην αρρώστια μας. Εσχόνη ή παρακρίπτουμε τα ερωτήματα για τη ζωή και τον θάνατο, όταν μέρα νύκτα καταλαμβάνεται από το ψέμα ή την κενολογία των αρχόντων μας και ξερωμε ότι διαπομείων την πατρίδα μας, προσβά-

λουν ό,τι σημαίνει το όνομά της για τον πολιτισμό, ακυρώνουν κάθε ενδεχόμενο να αμυνθεί σε επιβουλεύσεις.

Στη χώρα όπου αρθρώθηκε για πρώτη φορά οντολογικός προβληματισμός (το ερώτημα για το «νόημα», δηλαδή την αρχή και τον σκοπό της ύπαρξης και των υπαρκτών) τα όζια να τεθούν ερωτήματα είναι περίπου αναμενόμενα: Η ωμή ιδεολογική τρομοκρατία που ασκεί στα πανεπιστή-

Μοιάζει χαμένη στην ελλαδική κοινωνία η συναρπαστική «περιπλάνηση» στο αναπάντητο.

μια, τριάντα χρόνια τώρα, το κόμμα του κ. Αλαβάνου, τα αποκλείει. Η στρατιωτισμένη σκέψη, η μονοτροπία του ιστορικού Υλισμού και η συνακόλουθη καταναλωτική εξοδολογία της ζωής επιβάλλουν πια ως καθολικά κανόνα την εμπορευματοποίηση του πολιτικού λόγου, την κερφική «λαϊκότητα» της τηλεοπτικής μαστροπείας, τον συναγωνισμό των εφημερίδων για «light» πληροφόρηση (δηλαδή εξηλιθίωση) της μόδας.

Μοιάζει χαμένη στην ελλαδική κοινωνία η συναρπαστική «περιπλάνηση» που κάνει τον άνθρωπο άνθρωπο, το μακρύ ταξίδι προς ό,τι αξίζει να το ρωτάς. Δεν ξενικό την εκμόνη: ήταν ένα «στρωγγιλό τραπέζι» σε ιατρικό συνέδριο και θέμα του η «ευθανασία». Οι γιατροί μιλούσαν τη γλώσσα

των νομικών και οι νομικοί πάλευαν για τη μοιραία οριοθετημένες ευθύνες. Όλοι ζήτησαν μετρημένες δικαιοδοσίες και δικαιώματα, ωσάν να επρόκειτο για την απόσταση της σελήνης από τη γη ή για τη συνταγή παραγωγής υδρολωρικού οξέος. Ακόμα και ο παπός στο πάνελ το «δικαίωμα» επέσιε σαν ακαταμάχητο επιχείρημα: «Δεν έχουμε δικαίωμα να διακόψουμε τη ζωή που μας έδωσε ο Θεός!»

Ο Αντώνης Καραγιάννης μιλάει για προαιτητούμενη θεμελιώδη παραδοχή, που μόνο αυτή θα δικαιολογούσε την ευθανασία: ότι ο άνθρωπος έρχεται από το Πουθενά και οδεύει προς το Τίποτα. Και πολύ σίκοτά τη χαρακτηρίζει «καθόλου ειδικόλη».

Γιατί η παραδοχή του Πουθενά και του Τίποτα δεν είναι μόνο ένας αφόρητος δογματισμός, απριορισμός που αποκλείει κάθε ερώτημα. Είναι και αξιωματική παραδοχή απόλυτης αλόγίας του υπαρκτού και της ύπαρξης, οριστική παράδοση από την κριτική σκέψη, τη δημιουργική περιέργεια, την παλιννόστυπη του ανθρώπου στην ανθρωπιά του, δηλαδή στα ανοικτά ερωτήματα.

Σε εκνίνο το «στρωγγιλό τραπέζι» για την ευθανασία μιού γεννήθηκε.

θυμάμια, παιγνιώδης η περιέργεια: Αν συμφωνούσαμε να αποκλείσουμε από τη συζήτηση τη λέξη «δικαίωμα», σε ποιαν άλλη θα μπορούσαμε να βρούμε ένα «πια στο», μέτρο ή κριτήριο για να αξιολογήσουμε ως επιλογή την ευθανασία; Και η δική μου άσφρηση με οδηγούσε στα όσα σημαίνονται με τη λέξη «σχέση». Είναι η μόνη που μπορεί να παραπέμπει σε «νόημα» της ύπαρξης και του υπαρκτού, χωρίς να εξαντλεί το «νόημα» στη νοητική του σύλληψη.

Γνωρίζουμε και πραγματώνουμε την ύπαρξη μόνο ως σχέση. Παιρνουμε οζυγόν, παίρνουμε τροφή, νερό – υπάρχουν όσο λειτουργεί αυτή η σχέση - πρόσληψη. Αυτό που είναι ο άνθρωπος, η απόλυτη ετερότητα, το μοναδικό, το ανόμοιο και ανεπιαντάλλυτο του κάθε ανθρώπου, πραγματώνεται και γνωρίζεται μόνο μέσω των ενεργημάτων του που κελούν σε σχέση και συγκροτούν σχέση. Είναι η φωνή, το βλέμμα, το χαμόγελο, οι χειρονομίες, η χάρη της κίνησης, το ξεχωριστό της σκέψης, της κρίσης, της φαντασίας – ενεργήματα που επιτρέπουν την εμπειρική μετρήση στη μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, συγκροτούν τη γνώση ως σχέση. Μαζή (η κυρίως) τα ποιητικά ενεργήματα: οι κατασκευές του τεχνίτη, η μουσική του μουσουργού, η ζωγραφιά του ζωγράφου, το ποίημα του ποιητή.

Άλλος ο πόνος όταν κάποιος μί-

κράται το χέρι και άλλος ο πόνος στη μοναξιά, στην εγκατάλειψη. Άλλη η γεύση του θανάτου, άλλη και η προσδοκία του θανάτου όταν μένει ανοικτό το ερώτημα (ανοικτό στην ελπίδα): αν η ύπαρξη μας είναι (όχι μόνο γνωρίζεται) ως σχέση, αν καταγωγική της αρετηρία είναι μια σχέση: κλήση «εκ του μη όντος εις το είναι» κλήση αγάπης, δηλαδή πρόκληση ελευθερίας. Αν μπορούμε να βιώσουμε την ύπαρξη ως εμπιστοσύνη.

Τα ανοικτά ερωτήματα, ανοικτά στην ελπίδα, είναι παλιννόστυπη στην ανθρωπιά μας, στο «κυρίως ανθρώπινο»: Παλιννόστυπη στη σχέση ως ερωτική ανταπόκριση, ως εμπιστοσύνη. Αν «απαντηθούν» τα ερωτήματα, υποκατασταθούν με βεβαιότητες, με πεποιθήσεις, τότε η δυναμική της ελπίδας, το άδλημα της εμπιστοσύνης, δίνουν τη θέση τους στην ιδεολογία, στον ψυχολογισμό, στην εγκατακριτική θεωρία. Σήμερα ο παρακλιτικός Ελληνισμός του ελλαδικού κρατίδιου μιλάει για «πίστη» και καταλαβαίνει «πεποιθήσεις», ακούει για «μεταφυσική» και λογαριάζει «ιδεολογία».

Δεν ξέρω τι μορφές μπορεί να πάρει μια συλλογική ευθανασία όταν ένας ολόκληρος λαός βρίσκεται σε επιθανάτιο κόμμα τόσες δεκαετίες. Ίσως τα σωληνάκια τα αποσυνδύσουν κάποια στιγμή και δώσουν τέλος στην υποτιμωμένη ιστορική μας επιβίωση αν ορέξω των κοινούλαφώνων του κ. Αλαβάνου.